

"Kogato Moni Pardo obue belija si pantalon, togava e LJATOS!" - kazvaha starite saraevski sefardi, vizhdajki kak iziskanijat Moni minava prez charshijata.

"Bozhe! - misli si Herceg. - Moga s chasove da govorja za tozi pantalon-"bure" s cvjat na stara slonova kost, tolkova pyti pran i otpiran, sushen na oskydnoto saraevsko slynce, koeto gree, no ne topli, chak dokato ne beshe stanal morjashko bjaj; i zatova kak s vremeto se beshe skysjaval ot samo sebe si i kak se zaplitashe okolo kljoshtavite kraka na Moni Pardo, dokato gordo noseshe tovara na sobstvenata si elegantnost i minavashe vazhno nadolu po charshijata pokraj kepenci i djukjani pred pogledi, pylni s uvazhenie. Ne znam kakvi obuvki noseshe Moni Pardo, no moga da se zakylna, che tova bjaha chift bjalo-cherveni shimi-obuvki s mnozhestvo, perforirani za ukrasa, dupchici i s izkriveni tokove; no tazi pohodka - tazi tezhkarska styпка na saraevski favyn, kojto se opitva s belija si pantalon da izmami sydbata i da se izbavi ot mizerijata, vypreki petnata ot minali godini, koito, vniimatelno izchisteni i zagladeni v dylbochinata na veche iztynjalata tykan s vse sili prez mokra kyrpa sys starata nazhezhena jutija na dyrveni vyglishta, zapochvaha da razcyfvat na slynceto - dragi zriteli, molja vi da obyrnete vnimanie na razhdaneto na petnata ot gyshi drob po Monievija pantalon, eto gi, izlizat navyn pod tihija romon na proletnite vodi i razkoshnoto junsko slynce: eto gi, na dnevnata scena se pojavjavat starite mazni petna vyrhu mitologichno belija pantalon na Moni Pardo!"

Beshe verojatno malko po-bogat ot ostanalite sefardi, znachi, s edin njuans po-malko beden, zashtoto v stranata na slepите ednookijata e car! - i mozheshe da si pozvoli edinstvenija bjaj pantalon, po kojto se poznavashe idvaneto na ljatoto-

bednjashka majka, kogato ne trjabva da palish pechka i da se oblichash; tozi bjat pantalon znachi proslavjashe neizrachimija bljasyk na chetirimesechnija period na shtastie, zashtoto sefardite znaeha: hitrijat i predpazliv Moni nikoga ne bi obljakyl belija si pantalon naprazno, o, toj toku-taka njama da se zasili, mozhe bi ima sigurni iztochnici na svedenija, trjabva da e nauchil veche neshto ottam, deto se znae za tezi raboti - svyrsheno e s dyzhdovete i studa!

Herceg sega dobre go vizhda kak se spuska po strymnite ulici nad Babicha bashcha, kak minava kraj plytno zaobikolenite masi po trevata (masite sa vyrhu krystosani brezovi kloni s neobelena kora), a okolo tjah sedjat semejstvata na ispanskite evrei i pijat malinov sok. Masite se ogyvat ot lakomstva: izneseni sa maca i kosher, izpechen pandishpan (Pan di Spagna), ima susheni gyshi kylki i studen drob i njakakyv mek myzhki glas pee "Adio, adio, keriba..." I naj-bednite myzhe, glavi na semejstva - hamali, preprodavachi na njurnbergski stoki i kozhari, bakali, chasovnikari i ulichni sarafi, sa oblecheni s frakove i polucilindri, a zhenite s tezhka koprina v gnili cvetove. Na Herceg mu se struva, che ot vreme na vreme njakoj ot tjah sjakash zalita i se otkysva ot visokata skala nad rekata i leti nad grada v dolinata, prelita Miljacka i mostovete, Ipotekarnata banka, sybotnoto "Korzo" i malkite minareta na Kurshumli-medrese, koito se zhyltejat i styrchat kato podostreni molivi nad haosa ot koptori: sjakash v tezi otdavnashni shtastlivi sceni, za koito ne mozheshe da kazhe koga gi e vidjal za pyrvi pyt, zashtoto bjaha izpluvali ot myglata na zabvenieto, lezhat sledite na tvyrde vazhnija mu predzhivot, sjakash beshe zapochnal da shvashta i osyznava, che dejstvitelno zhivee.

"Star sym kato Evropa - misli - i vsichko e nerazdelno svyrzano i prepleteno v tykanta na vremeto, koeto gnie neizmenchivo i nepodvizhno, i saraevskite sefardi na Pasha (dali

e bilo prez 1939 godina?), i platnata na Mark Shagal - godenici sys stenen chasovnik, v nebeto nad Vitebsk, koito v spomena mi letjat nad Saraevo, okypano v more ot svetlini, na gnilozelen fon ot planini, ot koito blikat proletni vodi... vsichko e svyrzano... I točno togava, kogato nikoj ne e siguren v idvaneto na ljatoto, sled prekaleno dylgata bolnava i lyzhлива prolet, kojato prodylzhava tolkova mnogo, izglezhdza samo v Saraevo, minava s iziskana pohodka Moni Pardo s bjal pantalon, a zagovornicheskijat mu izraz ogrjava s njakakva vytreshna svetlina liceto, kato vseki mozhe dobre da vidi, che belija mu pantalon e v tjasna vryzka s misterijata na smjanata na godishnite vremena i che samo toj znae njakakvi strashno hubavi tajni, v koito sa posveteni izbranicite. Eh, Moni Pardo!"

"Kogato Moni Pardo obue belija pantalon, togava e LJATOS!"

Nachaloto na ljatoto sefardite, znachi, vizhdat veche kato sladko nostalgichno minalo, točno kakto samo izbranite, onezi, predopredelenite, chuvstvat minalo, točno kakto samo izbranite, onezi, predopredelenite, chuvstvat prehodnostta mu, oshte kogato se pojavjat pyrvite dini na pazara, v razgara na juli, togava, kogato otkysvaneto na njakoj samotен list i plavaneto mu v popresyhnalata reka, pozlatjava probljasvaneto na tjahnata tyga po vremeto, koeto nevyzvratimo teche i netrajnostta na vsichko pod svoda nebesen. Zashtoto ljatoto s cjalata si razkoshna krasota, za posvetenite v tajnite mu poznavachi, veche krie v sebe si kylna na gibelta. Naistina, starite sefardi nikoga ne vyzpriehta grubija ni govor ("Shto se blyskash? Shy my pregazish!"), no otkyde se prokradna tova zlokobno minalo vreme v dumata LJATO - LJATOS, a ne v njakoja druga, i to točno tova trogatelno izrechenie, koeto proslavja idvaneto na ljatoto?

Vsichki sezoni sa prehodni, no ljatoto e naj-prehodno!
Edinstveno zimata e okonchatelna, točno kato smyrta.

Herceg se pita koga li za pryv pyt e zabeljazal predupreditelna sjanka v uspeshnata si kariera; ne beshe li oshte po vremeto, kogato, gledana odstrani, znachi, izmervana s porednoto mjasto v klasacijata za preuspjivashti lichnosti, karierata mu neudyrzhimo otivashe kym samija vryh? Koga za pryv pyt pochuvstva onova bolezneno Monievo minalo vreme, onova LJATOS? Dali ne beshe togava, kogato sluzhebните pobeđi poveche ne mu dostavjaha toľkova udovolstvie, kolkoto po-rano, dokato uspehyt mu beshe oshte nepoznat, a bitkata beshe v razgara si?

"Kogato Moni Pardo obue belija pantalon, togava e LJATOS!"

Nima cjalata igra e naglasena taka, che točno kogato zapochnesh da pechelish i kogato naj-posle nahluzish skypocennija si "bjal pantalon", zapochvash v syshtija mig da gubish? Prez godinite, kogato vsichki, koito sa go syprovozhdali i poznavali, smjataha, che uspehyt mu e syvrsheno siguren, toj veche chuvstvashe izvestna tјagost da narechem tova chuvstvo edva ulovima vonja na gnilota i razlozhenie - no тази priglushena muzikalna tema otekvashe iz vytreshnite mu labirinti s prazno eho. Tova beshe njakakvo sladnikavo chuvstvo za skoroshen proval, koeto toj ne priemashе tvyrde seriozno, a poveche kato neobhodima predpazlivost ili kato predpazen klapan, prez kojto svisti symnenie, točno kacto mazohistichno se naslazhdavashe, kogato go boljaha zybite (a toj stradashe s godini ot zybobol), bez da se oplakva ot bolkite. Zashtoto, kogato vyv vsichko mu vyrveshe prekaleno dobre, se chuvstvashe po-siguren v krehkoto si shtastie, ako pone neshtichko ne beshe kacto trjabva. "Ako tova sa zybi..." - kazvashe na svoja zybolekar, prinasjajki v

zhertva na bogovete svojata porcija zadylzhitelna choveshka bolka.

I taka, spusna se pod voda kato preuspjal chovek, zatynal v angazhimenti i, gmurnal se prez tezi neprijatnosti, izpluva v 1947 godina kato malko izostaveno momche, do gusha v nevolja.

"Kogato Moni Pardo obue belija pantalon, togava e LJATOS!" - povtori Herceg i se zasmja na svoja proval.